

concurrentie met de nieuwbenoemde bisschoppen. Kortom, na ruim een eeuw 'kerkvoogdij' mocht men niet verwachten dat de overgang naar een 'kerkbestuur' binnen enkele maanden zijn beslag kon krijgen, waarna er voor alle betrokkenen een stabiel en transparant bestuursbeleid zou ontstaan, niet alleen op diocesaan maar ook op kerkprovinciaal niveau. De hiërarchische, maar tegelijkertijd ook collegiale verantwoordelijkheid, eigen aan het bisschopsambt, moest ingeoeffend worden. De vraag, hoe de betrokken bisschoppen dat gedaan hebben en met welk resultaat, is alleen maar te beantwoorden op basis van een grondige literatuur- en archiefstudie, in Nederland en in Rome.<sup>43</sup> Voor wat de Romeinse kant van het verhaal betreft, heeft De Valk in de Romeinse bescheiden een groot aantal gegevens aangedragen, ook al blijven de bronnen zelf buiten beeld. Aan de hand van de uiteenlopende wijzen, waarop naar die bronnen wordt verwezen, kan de onderzoeker wel al de contouren schetsen van een beginnend 'kerkbestuur', zoals dat in dit artikel gebeurde met de overgang van 'kerkvoogdij' naar 'kerkbestuur'.

43. Over verschillende bisschoppen bestaan reeds biografische studies. Gewezen kan worden op J.M. Gijsen, *Johannes Augustinus Paredis 1795-1886, bisschop van Roermond en het Limburg van zijn tijd*, Assen, 1968; P.B.A. Melief, *Joannes van Hooydonk apostolisch administrator en vicaris van het vicariaat Breda, eerste bisschop van Breda, 1827-1853-1867*, Tilburg, 1987; en J.W.M. Peijnenburg, *Joannes Zwijsen, bisschop, 1794-1877*, Tilburg, 1996.